

Адыгэ

1923-рэ илъэсым
гъэтхапэм
кыщегъэжыгъэу
кыдэклы

мажъ

№ 37 (22966)

2024-рэ илъэс

ШЭМБЭТ

ГЪЭТХАПЭМ и 2

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихьытыу нэклубгъохэр

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Зэгурьтэныгъэ зэдагъоты

НыбжыкIэхэм я Дунэ фестиваль зэкъош-ныгъэм илъэмыдж шыпкIэ хугъэ. ЛыкIоу кыщызырэгъоу-гъэхэр зэхэсыгъомэ, Iэнэ хураемэ ахэлэжъэх, гугъэ-гуншысэхэмкIэ, проект хьалэмэтэу зы-дэлэжъэхэрэм афэгъэ-хыгъэ кIэбархэмкIэ зэхъожъых, лъэпкI къа-шгъохэр кыззэдашIых, ордэхэр кыззэдаIох.

АР-м ыкIи Красноярскэ кра-им къарыкIыгъэ лIыкIо купхэм Урысыем ишъолпыр зэфэш-хьафхэм, Кыргызстан щыц ныбжыкIэхэм зэлукIэгъу дахэ апэрэ мафэм зэхашэгъагъ. ЛIыкIохэр кыззэдэшъуагъэх,

(ИкIлэх я 4-рэ нэклуб. ит).

Зигъо Юфыгъохэм атегушылагъэх

**Адыгеим и Лышхъэу
КъумIыл Муратрэ
Урысые Федерацием и
Правительствэ и Тхьа-
матэ игуадзэу Дмит-
рий Чернышенкэмрэ
Москва зэлукIэгъу щы-
здыряIагъ.**

Зеклоным, спортым, цифрэ технологиехэм, шIэныгъэм ыкIи апшэрэ гъэсэныгъэм япхыгъэ Юфыгъохэм атегу-шылагъэх.

Вице-премьерым кызэ-рилуагъэмкIэ, зеклон лъэны-къомкIэ республикэм гъэхъ-гъэ гъэнэфагъэхэр ешIых.

«УФ-м и Президентэу Владимир Путиным Феде-ральнэ ЗэлукIэм фиgъэхыгъэ Джэпсальэм кыщыхигъэ-щыгъ хэгъэгум хахъо ышIы-нымкIэ зеклоным мэхъанэшхо зэриIэр. Мы аужырэ илъэс-хэм Адыгеим зеклоу къи-хъэрэр хэлшыкIэу нахьыбэ хугъэ — илъэс кIэс нэбгы-рэ миллионныкъом ехъу къэ-кIо. ИлъэсыкIэ мэфэкI ма-фэхэм нэбгырэ мини 100 фэдиз къэкIогъагъ. Пчъагъэр, анахь макIэми, фэдитIукIэ нахьыбэ хъун ылъэкIышт гъэпсэфыпIэу «Лэгъонакъэ» епхыгъэ проектър зэшIохы-гъэ зыхъукIэ. Инвестициехэр сомэ миллиард 60-м нэсын-хэ ылъэкIышт, унэе инвес-торхэм альэныкъо кыкIышт къэкIуапIэхэри хэтхэу», — кылуагъ Дмитрий Черны-шенкэм.

НепэкIэ проектым иа 1-рэ чэзыу гъэцэкIагъэ мэхъу, ащ кыхеубытэ хьакIэшэу номер 700 фэдиз зыхэтIыштыр, джащ фэдэу кIэшIэгъэ гъогуи 6 ашышт, лыжэхэмкIэ къахын-хэу кыушхъэлъэ гъогу кило-метрэ 25-м ехъу щылэ хъушт. Я 2-рэ чэзыур 2030-рэ илъэ-сым ыкIэм нэс зэшIохыгъэ хъунэу мэгугъэх. ЮфшIэлпэ чIыплэ мини 2-м нахь мы-макIэу щылэ хъушт.

«РеспубликэмкIэ зеклоным мэхъанэшхо иI, стратегическэ лъэныкъохэм ар ашышт. Пра-вительствэм IэпыIэгъоу къы-тырэм ишлуагъэкIэ зеклоным зегъэушъомбгугъэнымкIэ Юфыгъуабэ зэшIохыгъэ мэхъу. Республикэм мыщ фэдэ

(ИкIлэх я 2-рэ нэклуб. ит).

УФ-м зыкIэушъуу/мэхъынымкIэ и Министертэ

Гъэтхапэм и 5-м

Агитационнэ мэшIокоу «КIуачIэм шыпкIэр ылъапс» зы-филорэр Мыекъуапэ кыдэхъащт.

Ащ кыдихэлъытагъэу хэушхъафыкIыгъэ дзэ операцием хэлэжъэхэрэм афэгъэхыгъэ митинг къалэм имэшIоку уцупIэ щыкIошт. А мафэм, сыхъатыр 9-м кыщегъэжыгъэу 2-м нэс хэушхъафыкIыгъэ дзэ техникэм икIэгъэлъэгъон зэхашэшт, дзэ шхынхэр щагъэхъазырыштых, къекIуа-лэхэрэм загъэфэбэжыным пав «ЮНАРМИЕМ» кIэбарлгыгъэлэс пщы-плэхэр щагъэлсыштых, мэфэкI шыкIэм тетэу духовой оркестрэр лэжъэшт. Джащ фэдэу творческэ куп зэфэшхъафхэми кIэгъэлъэгъонхэр къагъэ-хъазырыштых. ЗэзэгъыныгъэкIэ дзэм къулыкIу щызыхыы зышIоигъохэм зышчатхын альэкIышт кощырэ пщыплэри чIыплэм щылэжъэшт.

Зигъо Иофыгъохэм атегушылагъэх

АР-м и Лышхъэ ипресс-кыулыкыу

(Икълух).

лъэныкъохэмкӀэ зеклоным зыщетэгъэушьомбгъу: экотуризмэр, гастрономическэ туризмэр ыкӀи нэмыкӀхэр. Ахэм адакӀоу къоджэ зеклоном хэьхыгъэ ешы. ДжырэкӀэ инфраструктурэу а пстэуми ящыкӀэгъэштӀым Иоф дашӀэ. ЛъэпкӀэ проектэу «Зеклонымрэ хьакӀэхэм апэгъокӀыгъэнымрэ» зыфиорэм кыдыхэлытагъэу сомэ миллиарди 6,6-рэ фэдиз Иофхэм ягъэцӀкӀэн пӀуэхъашт, — кылуагъ КъумпӀыл Мурат.

«Модульнэ къэклауӀэхэкӀэ» зеджагъэхэр гъэпсыгъэнхэм пае

Адыгеим проекти 3 шагъэцӀкӀэнэу щыт, ахэм сомэ миллион 53,5-рэ фэдиз апӀуэхъашт. Мы ильэсым ащ фэдэ проектхэм япчъагъэ 8-м нэсэу нахьыбэ хьугъэ, ахэм язэшлохын сомэ миллиони 103-м ехъу пӀуэхъашт.

ЕджэкӀо зеклоном республикэм хэьхыгъэ щешы. 2021-рэ ильэсым Урысыем имэшлокугъоу кыулыкыу ягъусэу Адыгеим зеклоном фытегъэпсыхъэгъэ мэшлоку «Жемчужина Кавказа» зыфиорэмкӀэ гъогуитӀу агъэнэфагъ. Къалэу Мыекъуапэ зеклоном игупчэу щытыным фытегъэпсыхъэгъэ проектым мы ильэсым дэлэжьэнхэу рагъэ-

жьэшт, субсидиэхэр мы ильэсым сомэ миллион 97-м нагъэсынхэу ары зэрэрахъуэхъагъэр.

ЗӀулыкӀэгъум спортым хэьхыгъэ егъэшлыгъэным илофыгъохэм атегушылагъэх. Федеральнэ проектэу «Спортыр — щыӀэныгъэм ишапхъ» зыфиорэм кыдыхэлытагъэу сомэ миллиони 9,9-рэ кыхагъэкӀыгъ. А ахъщэм щыщэу лахъ гъэнэфагъэ спортсменхэмрэ хэшыпыкӀыгъэ командэхэмрэ яухъазырын, спорт лӀмэ-псымэхэр кызылӀкӀэгъэхъгъэнхэм ыкӀи инфраструктурэр гъэкӀэжьыгъэным апӀуагъэхъагъ.

КъумпӀыл Мурат кызырэхэ-

гъэщыгъэмкӀэ, апшъэрэ гъэсэныгъэмрэ шӀэныгъэмрэ хэьхыгъэ ягъэшлыгъэнымкӀэ республикэм Иофышхо щызэшлуахы. ГушыӀэм пае, АКЪУ-р 2021-рэ ильэсым кышыублагъэу программэу «Приоритет 2030» зыфиорэм хэлажьэ. Ар зыфитегъэпсыхъагъэр апшъэрэ еджапӀэхэм яамалхэр нахъ къэлэ-тыгъэнхэр ары. 2023-рэ ильэсым икӀэуэххэмкӀэ грант къаратыным хэлэжьэгъэ апшъэрэ еджэлӀэ 56-мэ азыфагу АКЪУ-м ятӀонэрэ чыпӀэр щыубытыгъ, 2024-рэ ильэсым программэм игъэцӀкӀэн тегъэпсыхъагъэу сомэ миллиони 126-рэ джыри кыӀӀэклагъэхъашт. 2023-рэ ильэсым къаратыгъагъэр сомэ миллиони 100. Владимир Путиным и Джэпсалъэ кышыхыгъэщыгъ а программэм мэхъанэшхо зӀрилӀэр ыкӀи кылуагъ джыри ильэси 6-кӀэ пӀалъэр зэрэла-гъэкӀотэщтыр.

МКЪТУ-м техническэ ИофышӀэхэм ягъэхъазырынкӀэ мэхъанэшхо иӀ, лъэныкъоу шъхъалэхэм апае апшъэрэ еджапӀэм ИофышӀэхэр кыгъэхъазырых. Мыщ хэьхъ мэкъу-мэщыр, зеклоныр, псӀолъэшлыныр. МКЪТУ-м ИТ лъэныкъомкӀэ прикладной проект зауӀэ зэшлуехы. Медицина ИофышӀэхэм ягъэхъазырынкӀэ Иофышхо егъэцӀкӀэ: университетым хэьхъ Медицина институтыр, республикэм имедицина учреждениэхэм апае лӀпӀэлэсэныгъэ ин зилӀэ врачхэр ащ кыгъэхъазырых.

ХэушъхъафыкӀыгъэу зӀулыкӀэгъум анаӀэ зыщытырагъэтыгъэхэм ащыщ сѐнаушыгъэ зыхэлъ кӀэлэцӀыкӀухэм лӀпылӀэгъу ятыгъэным илофыгъо. Адыгеим джы-

Урысые
Федерацием
и Президент
иунашъу
Рэээныгъэ тхыль
етыгъэным ехыӀлагъ

ИофшӀэнымкӀэ гъэхъагъэхэр зӀрилӀэхэм ыкӀи ильэсыбэ хьугъэу гуетыныгъэ фырилӀэу зэрэлажьэрэм афӀшӀ Урысые Федерацием и Президент и Рэээныгъэ тхыль **Грицаева Любовь Петр ыпхъум** — Адыгэ Республикэм иавтоном учреждениеу «Проект документациер къэралыгъо экспертизэ зышӀырэ кыулыкыу» ибухгалтер шъхъалэ фэгъэ-шъошэгъэнэу.

Урысые Федерацием
и Президентэу
Владимир ПУТИН
мэзаем и 26-рэ,
2024-рэ ильэс
N 62

рэ лъэхъаным диштӀэрэ гупчэу «Полярис-Адыгея» зыфиорэр щызэхашагъ. Джащ фэдэу республикэ естественнэ-хьисап еджапӀэм гъэхъагъэ хэлъэу Иоф ешӀэ, гъэсэныгъэмкӀэ гупчэхэу «Точка роста» зыфиорэм фэдэу къоджэ еджапӀэхэм 89-рэ ащызэхашагъ, еджэлӀэ кванториумэу 3, гупчэу «ИТ-куб» зыфиорэм фэдэу тӀу агъэпсыгъ.

ЗӀулыкӀэгъум икӀэуэхым Дмитрий Чернышенкэм кызырӀуагъэмкӀэ, республикэм тапӀкӀи хэьхыгъэ ышӀынымкӀэ Правительствэр лӀпылӀэгъу кыфӀэхъушт.

АР-м и Лышхъэ
ипресс-кыулыкыу

ЛъэпкӀэ проектхэмрэ къэралыгъо программэхэмрэ

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет изэхэсыгъо цифрэ технологиэхэм, фэгъэкӀотэныгъэ хэлъэу лӀзэгъу уцхэр аӀӀкӀэгъэхъгъэнхэм, МФЦ-м Иоф зӀришӀӀэрэм, цыфхэм ИофшӀэн ягъэгъотыгъэным зэрэдла-жъэхэрэм, ныбжьыкӀэхэм, социальнэ псѐуалъэхэм газыр аӀӀкӀэгъэхъгъэнымкӀэ 2023-рэ ильэсым Иофзу ашӀагъэр щызэфэхьысыжъыгъ.

Адыгеим и Лышхъэу КъумпӀыл Мурат пшъэрылӀ зэрэфишыгъэм тетэу Иофхъабзэр зерицагъ АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхъаматэу КӀэрэщэ Анзаур.

АР-м цифрэ технологиэхэмкӀэ и Министерствэ ипащэ кызырӀуагъэмкӀэ, 2023-рэ ильэсым республикэм процент 62,9-м нэсэу рахъуэхъагъэхэр шагъэцӀкӀэнхэ фэягъ. Ау гухэлъхэм ашъхъадэкӀыгъэх ыкӀи цифровизацием ыльэныкъокӀэ процент 72,32-м нэсыгъэх.

АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхъаматэ проектым хэлэжьэрэ министрствэхэмрэ кыулыкыуэхэмрэ япащэхэм анаӀэ

А. Гусев

тыраригъэдзагъ цифровизацием ыльэныкъокӀэ амалэу щыӀэр зӀкӀэ агъэфедэным, ащ ишӀуагъӀэ цыфхэм ящыӀаӀкӀэ нахъ зыкырагъӀэтыным.

«Мы лъэныкъомкӀэ анахъ мэхъанэ зилӀэр кыулыкыуэхэм шӀуагъэ кытэу Иоф ашӀӀэныр ары. Цыфхэм ягумэкӀыгъохэр псынӀкӀэу зэшлохыгъэнхэ фае. Республикэм и Лышхъэу пшъэрылӀ кыгъэуцу цыфхэм яфедэ хэлъэу афызэшлуахыхэр икӀоу

зэхашыкӀыным пае зӀкӀэми зерифэшлуахэу Иоф ашӀӀэнэу. Джыри Иоф зыдэтшӀэн фӀэ чыпӀӀэ махэхэр тилӀхъ», — кылуагъ КӀэрэщэ Анзаур.

ПшъэрылӀыбэ зэшлозыхырэ гупчэхэм яӀофшӀэн икӀэуэхэм атегушылагъэх. АР-м социальнэ хэьхыгъэмкӀэ и Министерствэ ипащэ кызырӀуагъэмкӀэ, МФЦ-м зы уполномоченнэ, кытэми 9 ыкӀи хэушъхъафыкӀыгъэ чыпӀӀэ подразделение 43-рэ

хэьхъ. МФЦ-м къэралыгъо ыкӀи муниципальнэ фӀэо-фӀэшӀи 150-рэ фэдиз шагъэцӀкӀэ, ахэм нӀбгырэ 268-рэ ащӀэлажьэ. Бизнесым пае фӀэо-фӀашӀэхэм ягъэцӀкӀэн тегъэпсыхъагъэу гупчищ зэхашагъ.

АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхъаматэ кызырэхыгъэщыгъэмкӀэ, фӀэо-фӀашӀэхэу афызэшлуахыхэрэм ахэгъэхъогъэным, цыфхэр ячэзыу ежэхэу зэрэщытхэм кыкӀегъэчыгъэным,

электрон шыкӀэм тетэу закы-фэгъэзэхэрэм япчъагъэ нахьыбэ хуыным мэхъанэшхо яӀэу щыт.

ФэгъэкӀотэныгъэ хэлъэу лӀзэгъу уцхэр аӀӀкӀэгъэхъгъэнхэмкӀэ Иофзу ашӀагъэм икӀэуэххэм къаегушылагъ АР-м псауныгъэм икӀэуэхъумӀнкӀэ и Министерствэ ипащэ. КызырэхыгъэщыгъэмкӀэ, республикэм ыпӀкӀэ хэмылӀэу лӀзэгъу уцхэр аӀӀкӀэгъэхъанхэм ифитыныгъэ зилӀэхэр нӀбгырэ мин 40,8-м ехъу. Ахэм ащыщэу мин 9,7-м федеральнэ, нӀбгырэ мин 31-м республикэ фэгъэкӀотэныгъэхэр яӀэх.

Республикэ бюджетым фэгъэкӀотэныгъэ зилӀэхэм апае сомэ миллион 475,9-рэ кыафыхагъэкӀыгъ, федеральнэ бюджетым — сомэ миллиони 136,5-рэ. Мы ильэсым республикэ бюджетым кыхагъэкӀырэ сомэ миллион 482,9-рэ хъушт, федеральнэ — миллиони 155,5-рэ.

ЫпӀкӀэ хэмылӀэу уцхэр зӀратын фаехэм аӀӀкӀэгъэхъгъэнхэмкӀэ къэклауӀэу щыӀэхэр амал зӀрилӀкӀэ нахъ дӀгъоу гъэфедэгъэнхэ зэрэфаем КӀэрэщэ Анзаур анаӀэ тыраригъэдзагъ. Ащ кызырэхыгъэщыгъэмкӀэ, республикэм и Лышхъэу игъоу зӀрилӀэгъуэгъэм тетэу АдыгеимкӀэ а лъэныкъом пӀуагъахъэрэр фӀэди 2,5-кӀэ нахьыбэ ашӀыгъ.

(Икълух я 4-рэ нӀкӀуб. ит).

Энергетическэ псэуальэхэр шапхъэхэм адиштэнхэр

Адыгеим и Лышхъуэ Къумпыл Мурат Москва зэклом, лахъэхэлъ обществэу «Россети» игенеральнэ пащэу Андрей Рюминым зэуклэгъу дырилагъ.

Республикэмкэ мэхъанэшхо зилэ проектхэр электроэнергетикэм зэрэщэгъацкэхэрэм ахэр тегушылагъэх. Зэуклэгъум хэлъжыагъ Федерациемкэ Советым экономикэ политикэмкэ и Комитет итхьаматэ игуадзэу Хьопсарыкы Мурат.

лахъэхэлъ обществэу «Россети» Адыгэ Республикэм изелктросетхэм ягъэклэжыны мыгъэ сомэ миллиарди 8-м ехъу пэлуи-

гъэхьашт. Анахь мэхъанэ зилэ пшъэрылхэм ащыт Тэхьутэмкыое районым ипроишествовакхэм, Мыекьопэ районым зеклономкэ ипсэуальэхэм элек-троэнергетикэ алектэжыгъэхьэныр.

«лахъэхэлъ обществэу «Россети» тыригъусэу Адыгеим иэнергетическэ отраслэ джырэ шапхъэхэм адиштэнхэм юф дэтэ-шлэ. Ар мэхъанэшхо зилэ пшъэ-рылх, зэрэзэшлуахырым бэклэ ельытыгъэшт республикэм тапэ-клэ хэхъоныгъэу ышлыштыр, ти-проект шъхьалэхэр гъэцэклагъэ зэрэхьуштыр — промышленнэ шьолырэу «Инэмыр», зекло-номкэ кластерэу «Лэгьонакы» зэрагъэпсыштыр. Владимир Путиным и Джэпсалгъэ кышыхи-гъэщыгъ мыщ фэдэ юфшлэным

мэхъанэшхо зэрилэр, хэгъэгум итехнологическэ суверенитет игъэпытэнклэ амалэу зэрахъэ-хэрэм зэрахъэгъэхьогъэн фаер. Чыжъэу клорэ тигухэлхэм ар афитегъэпсыхьагъ. Электроэнер-гетикэ зэрымкыурэр дэгъэжыгъ-гъэ зыхъуклэ а гухэлхэм язэ-шлэхын нахь псынклэу кытфы-дэклэшт. Энергетическэ псэо-льаклэхэр лъэпкь проектхэм ягъэцэклэн фэлюрышлэштых, ахэм яшлуагъэклэ инвестициехэр на-хьыбэу кытхалхьаштых, псэо-льэшлынми, социальнэ псэуа-лэхэм ягъэпсыны нахь зыдгъэу-шъомбгун тлэклышт», — **кы-луагъ Къумпыл Мурат.**

лахъэхэлъ обществэу «Россе-ти» игенеральнэ пащэ компа-нием иинвестиционнэ проектхэр

зэрагъэцэклэхэрэм кытегушы-лагъ.

«Зеклоном зегъэушъомбгъу-гъэным Адыгеим лъэшэу аналэ цытырагъэты. Мыщ шагъэпсырэ зыгъэпсэфыплэхэр Урысыем и Къыблэклэ анахь дэгъухэм аха-лытэнхэ альэклышт. Джары типроектхэм азыныкы нахьыбэр а лъэныкыом епхыгъэу зыкыш-тыр. Гъэрэкло лыхъэхэлъ общест-вэу «Россети» Мыекьопэ райо-номкэ рекреационнэ кластерэу «Дэхъо гъэхъунэм» электроэнер-гетикэ лэклахъэу ыгъэпсыгъ. Джы-дэдэм кВ 110-рэ зилъэшыгъэ подстанцииу «Плато» зыфилорэм ишлын ыуж тит», — **кылуагъ Андрей Рюминым.**

Энергетическэ псэуальэхэм кыуачлэу илэштыр МВА 50. Энер-

гетикхэм ащ кыыхащыныш, кВ 220-рэ зилъэшыгъэ подстанцииу «Черемушкэм» нэсышт элект-рорыкылаплэр агъэпсышт. МВА 125-рэ кыуачлэу зилэшт автотран-сформатор ащ шагъэуцушт.

Джащ фэдэу Адыгеир Крас-нодар крайм иэнергетическэ псэуальэхэм языпхырэ энергие-рыкылоплэ тедзэхэр агъэпсынхэу мурад ял. Псынклэу хэхъоныгъэ зышлырэ Тэхьутэмкыое райо-ным шылэ подстанциехэр агъэ-клэжыштых. Бизнес цыклымрэ гурытымрэ ахэшагъэхэм фэгъэ-клотэныгъэ хэлъэу производст-веннэ площадкэхэр кыызфагъэ-федэнхэм пае индустриальнэ паркэу «Инэмыр» мыщ шагъэпсы.

АР-м и Лышхъуэ ипресс-кыулыкыу

Илэс Юфшлагъэр

Адыгеим икыэлэ шъхьалэ инароднэ депутатхэм я Совет игъэклотыгъэ зэхэсыгъоу тыгъуасэ илагъэм икыгъэ илэсым администрацием ыкли ащ ипащэ Юфшлагъэр ицызфахьысы-жыгъ, тапэклэ пшъэ-рылхэр агъэнэфагъэх.

Къалэм иэкономикэ илэны-кыо пстэуми къалэм ипащэ къащыуцугъ. 2023-рэ илэс бюд-жетым пстэумкыи сомэ милли-арди 7-рэ миллион 315-рэ кы-хэлъхьагъэ хъугъэ. Ащ шышэу хэбзэлахьхэмрэ мыхэбзэлахьхэм-рэ сомэ миллион 216-рэ зэрэ-хьурэр. Федеральнэ ыкли респу-бликэ бюджетхэм къахьыгъэу сомэ миллиарди 5-рэ миллион 77-рэ къафэкыуагъ.

къумэщ хьызмэтым хэ-хъоныгъэ егъэшлыгъэ-ным фытегъэпсыхьэгъэ программэхэм къады-хэлъытагъэу пстэумкыи сомэ миллион 21,9-рэ икыгъэ илэсым лэпы-лэгъу зэраратыгъэр шы-сэу кыыхьызэ, сена-шхъэм икыгъэкылын пылхэми нахьыбэу ар агъэфедэмэ шлуагъэ

А. Гусев

Юфшлагъэм хэлэжыагъэх АР-м и Правительствэ и Тхьа-матэ игуадзэу, финансхэмкэ министрэу Виктор Орловыр, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм ипащэ игуадзэу Цэй Эдуард, Парламентым идепутат-хэр, федеральнэ ыкли шьолыр кыулыкыуэхэм, общественнэ, ве-теран ыкли ныбжыкыкэ органи-зациехэм ялыкхохэр, нэмыкхэр. Къалэм инароднэ депутатхэм я Совет и Тхьаматэу Джармэкыо Азмэт зэхэсыгъор зеришагъ.

Мыекыуапэ имэрэу Геннадий Митрофановым илэсым зэшл-ыхыгъэ хъугъэхэм афэгъэхьыгъэ докладэу кышлыгъэр хэушхьа-фыкыгъэ дзэ операцием хэ-лажъэхэрэм, ахэм яунагъохэм лэпылэгъу зэрафэхъухэрэмкэ кыыригъэжыагъ. Гуфаклоу, обще-ственнэ юфшлэу, предприни-мателэу, депутатэу, нэмыкыу ащ кыыхэлажъэхэрэм «тхьа-шъуегъэпсэу» къариуагъ. Нэ-ужым япшъэрылхэр агъэцэклэ-зэ хэушхьафыкыгъэ дзэ опе-рацием шыфэхыгъэхэм зы та-кыкырэ афэшъыгуагъэх.

Продукциеу къалэм кышчы-дагъэкыгъэм ипроцент 87,7-р хьызмэтшлэплэ инхэмрэ гурыт-хэмрэ къзытлупшыгъэр. Ахэм сомэ миллиард 24,8-рэ аосэ товар лугъэкыгъ.

Бизнес цыклым ыкли гурытым экономикэм чыплэ ин цаубыты. 2023-рэ илэсыр пштэмэ, ахэм ащылажъэрэр нэбгырэ 26757-рэ, 2022-м агъэунафыгъагъэм нахь нэбгыри 181-кэ ар нахьыб.

Геннадий Митрофановым кы-зэриуагъэмкэ, мэкъумэщ хьыз-мэтым иеу чыгу гектар мини 9-м ехъу ял. Гъэрэкло коцэу, хъэу тонн мин 20-м ехъу, тыгъэ-гъазэу тонн мини 2,5-рэ къау-гъоижыгъ.

Джащ фэдэу икыгъэ илэсым къалэм ибылымэхъо хьызмэт-шлэплэхэм былымышхьэу алы-гъыр 984-кэ нахьыбэ хъугъэ, мэлхэмрэ пчэнхэмрэ шъхэ 2518-рэ ахагъэхьагъ.

Мылэрысэ чыгыхатэхэм къатырэми илэс къэс хэхъо. 2023-м тонн 547-рэ къаугъо-ижыгъ. Сэнэшхъэ хатэхэми етлупшыгъэу заушъомбгъу. Мэ-

кызэритыштым къалэм ипащэ кыкыгъэштхыгъ.

Инвестициехэр нахьыбэу кы-хэлъхьагъэ хъуным фытегъэпсы-хьагъэу зэшлуахыхэрэми Генна-дий Митрофановыр къащыуцугъ.

— Инвесторхэмкэ къалэр хьопсагъо хъуным фытегъэпсы-хьэгъэ юфшлэныр нахь чанэу лъыдгъэклотэнэу АР-м и Лыш-хъэ пшъэрылх кытфышлыгъ, — кылуагъ ащ. — Мы уахътэм проект 22-мэ япхырышын ты-пыл. Ахэм къалэм иэкономикэ инвестициеу сомэ миллиарди 8-рэ миллион 979-рэ кыыхалх-хьашт.

2023-рэ илэсым Мыекыуапэ псэуплэ квадратнэ метрэ мини 112,6-рэ цатыгъ. Унаклэхэм къа-хьызэ клэлэцыкылу ибэхэм псэу-плэхэр аратых. 2024-рэ илэсым ахэм апае фэтэр 64-рэ къащэ-фын гухэлъ ял.

Лъэпкь проектхэм, къэралы-гъо программэхэм къадыхэлъы-тагъэу икыгъэ илэсым нэбгы-рэ 1100-мэ ателъытагъэу еджа-плэ къалэм шырагъэжыагъ, еджэпллпэ агъэклэжыгъ. Мы-

гъэ джыри ащ фэдиэмэ гъэцэ-клэжыны юфшлэнхэр арашлы-лэштых.

«Шынэгъончъэ ыкли шэпхъэ-шлэхэм адиштэрэ гъогухэр» зы-филорэ лъэпкь проектым кы-дыхэлъытагъэу агъэнэфагъэхэр палъэхэм апэ итэу агъэцэклэх. Къалэм ипащэ кызэриуагъэм-кэ, сомэ миллион 500 фэдиз гъогухэм гъэрэкло апэуагъэ-хьагъ. Ащкэ гъогу лахь 11 агъэ-клэжыгъ, ар километрэ 11-м ехъу. Мы илэсымкэ агъэнэфэ-гъагъэхэм ягъэцэклэжыны гъэ-рекло рагъэжыагъ.

Адыгэ Республикэм игъогу Фонд ишлуагъэкли Мыекыуапэрэ кыуырэр Гавердовскэмрэ гъо-гухэр ашагъэклэжыгъэх, обще-ственнэ транспортым иуцуплэ 60-мэ лъэхъаным диштэрэ па-вильонхэр ашагъэуцугъэх.

Псэуплэ-коммунальнэ хьыз-мэтым исистеме игъэклэжыны фытегъэпсыхьэгъэ программэр 2023-рэ илэсым къалэм шатлуп-шыгъ. Зэкломкыи километри 100 псым икыуапэу зэблахъун фаеу-цит. Программэм кыдыхэлъ-лытагъэу анахь чыплэ дэйхэу километри 8 зэблахъугъ. Ащ сомэ миллион 17 пэлухьагъ. Джыри чыплэ 35-мэ ягъэклэжыны пае тхылхэр агъэхьазырых.

«Социальнэ догазификацием» фэгъэхыгъэ программэри Мые-кыуапэ шыпхырашты. Геннадий Митрофановым кызэриуагъэм-кэ, ащ кыдыхэлъытагъэу унэ-гъо 1036-мэ ячыгу лахьхэм ягунапкэхэм гъэстыныпхъэ шхъуантлэр анагъэсыгъ, 573-мэ яунэхэм афырашагъ.

Къалэм изэтегъэпсыхьан лъэ-

шэу зэрэпылхэр псэуальэхэм, гъэпсэфыплэ чыплэу агъэ-клэжыгъэхэм къагъэлагъо. Проект ыкли программэ зэфэ-шъхьафхэм къадыхэлъытагъэу фэтэрыбэу зэхэт унэхэм яшагу 23-рэ, общественнэ чыпллплл икыгъэ илэсым агъэклэжыгъ. Мыгъэ шагу 21-рэ агъэнэфагъ, гъэпсэфыплэхэм язэтегъэпсы-хьахьыны лъагъэклотэшт.

Общественнэ транспортымкэ гумэкыгъохэр къалэм илагъэх. Ар игъорыгъоу зэтырагъэуцо-жы. Гъэрэкло инфраструктурэм игъэпсын пае бюджет чыфэу аштэгъэ сомэ миллион 200-м ехъум ишлуагъэклэ автобус 20 ащэфи атлупшыгъ. Мыгъэ джыри 30 къащэфынэу гухэлъ ял.

— Къыхэзгъэщымэ шлоигоор муниципалитетым нахьышлум ылэныкыоклэ зэхъокыныгъэу фэхъухэрэр АР-м и Лышхъуэ Къумпыл Мурат, министрэхэм я Кабинет, Парламентым иде-путатхэм, народнэ депутатхэм я Совет хэтхэм яшлулагъэу зэрэщытыр ары, — кылуагъ Геннадий Митрофановым идо-клад иклэхым. — Ахэм аналэ кыттет, юфыгъохэм ядэгъэзы-жынкэ кыдделэх. Мы илэсым лъэныкыуабэхэмкэ тиофшлэн дгъэлэшын фае. Лъэпкь про-ектхэм, къэралыгъо ыкли шьо-лыр программэхэм амалышлоу къахьхэрэр дгъэфедэнхэм мэ-хъанэ ил.

Докладым ыуж депутатхэм, къалэдэсэу зэхэсыгъом кы-рагъэблэгъагъэхэм яупчлэхэм джэуапхэр къалэм ипащэ къа-ритыжыгъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Зэгурылонныгъэ зэдагъоты

Уджыху А.

МКЪТУ

(Икляух).

лъэпкъ шынхэр ауплъэкълугъэх, нэпэеплъ шухъафтынхэмкӀэ зэхъожьыгъэх.

— Фестивалыр рамьгъажьэ-зэ ащ хэлэжьэштхэр хьытыу зэпхыныгъэхэр зэдашыхэзэ нэлуасэ зэфэхьыуцтыгъэх, гъэхъазырын лофшлэнэу зыхэлэжьэхэрэр, агу ихьыкӀырэр кыизэфалотжыщтыгъ, зэшлуахыцт лофтхъабзэхэр зэдагъэнафэщтыгъ. ЗэлукӀэгъухэр, культурнэ, спортивнэ, гъэсэныгъэ программэхэр джыри нѳбжыкӀэхэм бэу къапыщылъых, — хигъэунэфыкыгъ АР-м и Лышхъэу Къумпыл Мурат.

Дунэе фестивалым Адыгэ къэралыгъо университетым ыкӀи Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым ястудентхэр, зэкӀэмкӀи нэбгырэ 90-рэ, хэлажэх. Творческэ зэхэхъэу «Ошъадэм» фэдэу Адыгэ къэралыгъо университетым икъэшыокӀо купэу «Нарт» зыфилоэрэи мэфэкӀ кьэгъэлъэгъоным хэлэжьэшт. Лъэпкъ къэбшэуи 5 нѳбжыкӀэхэм кьэгъэлъэгъошт. Адыгэ филологиемрэ культурэмрэкӀэ факультетым истудентэу Уджыху Айтэч

«Адыгэ макъэм» кыизэрэфилогатгъэмкӀэ, нѳбжыкӀэу фестивалым щызэлукӀагъэхэм агухэр зэлухыгъэх, агуапэу нэлуасэ зэфэхьыу.

— Адыгэ къэралыгъо университетым ифакультетхэм ащыцъу, сэ сызщеджэрэм нэмыкӀэу, лӀкыб къэралыгъуабзэхэмкӀэ, юридическэм, филологиемкӀэ, хьисапымкӀэ факультетхэм ястудентхэр кыитхэтых. лӀкыб къэралыгъомэ кьарыкыгъэ лыкӀохэр бэ мэхьух. Тшлогъэшлэгъонэу ахэм тахэллэ, тьаӀуалӀ, нэлуасэ тафэхьу. НѳбжыкӀэхэм шхъадж кыиздикыгъэ къэралыгъом е зыщыц лъэпкъым яшъуашэхэр ащыгъых. Ялъэпкъ тарихъ къаӀуатэ, шъуашэхэр кьагъэлъагъох. Зэлэпахызэ адыгэ палор бэмэ зыщальагъ. Шри-Ланка, Португалием, Бразилием кьарыкыгъэ нѳбжыкӀэхэм сэ сшхъэкӀэ нэлуасэ сафэхьыу. Кыргызстан кыикыгъэ студентым адыгэ быракъыр бгъэхальхъэу шухъафтынэу еттыгъэти, ар ежъ илъэпкъ шъуашэу ыщыгъын хилъхъагъ. Адыгэ джэгъу шъыпкъэ афызэхэтцгъагъ. Тикъашьохэр агу рихьыгъэх. ХьакӀэхэм анахъ чанэу ахэтхэр кыитхэуцохи кыиддешлагъэх.

Абзэхэр тымышлэрэми, культурэм ижабзэкӀэ тызэгурэло! — Айтэч ыгу лэтыгъэу телефонкӀэ кыиддэгъуцылэу, зыхэлэжьэрэ лофтхъабзэм осэ ин зэрэфишлэрэр хигъэунэфыкыгъ.

Джащ фэдэу Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым истудентхэри чанэу фестивалым хэлажэх. Ахэм ащыщхэр АР-м икъэгъэлъэгъуапэу кыизэлухыгъэм тхъамафэм кыикӀоцӀ хьакӀэхэм ащыпэгъокыщтых. Кьэгъэлъэгъуапэр кьухъэлъатэм ыкӀоцӀ фэдэу шлыгъэ. Мыекъуапэ аэропорт цагъэлпсымэ бортпроводницэхэм яшъуашэхэр зыфэдэн ылъэкыщтым инэпэеплхэр кьэгъэлъэгъуапэм хьакӀэу кьекӀуалӀэхэрэм щальэгъушт. Ахэм адыгэ хэдыкыным ишапхъэхэр щыгъэфедэагъэх. Шъуашэм игъусэ пилоткэр адыгэмэ пшъэ-шъэ дышъэ пӀэо тӀаркьоу ашлэ-щтыгъэм фэдэу дыгъэ.

КӀэдэкӀое Нэфсэт зипэ-щэ ушэтэкӀо лабораториеу МКЪТУ-м хэтым шъуашэхэр цагъэхъазырыгъэх. Ахэр кьэзыгъэлъэгъоштхэр Виктория Луценкэр, Индрыс Зарин, Лъэустэнджэл Зарин ыкӀи Анастасия Мергуловар — плыри я

4-рэ курсым щеджэх, технологиехэмкӀэ, экологиемкӀэ, экономикэмкӀэ ыкӀи стоматологиемкӀэ факультетхэм ялыкӀох. Пшъашъэхэм ащыщэу Виктория Луценкэм телефонкӀэ гущылэгу тыфэхьыу, АР-м икъэгъэлъэгъуапэу фестивалым щызэлухыгъэм лоф зэрэцашлэрэр кыитфилоагъ.

— Турытлоу зыдгощызэ мэфэ ныкьо-ныкьоу лоф тэшлэ. Кьэгъэлъэгъуапэр мафэ кьэс сыхъатыр 11-м щегъэжъагъэу пчыхъэм сыхъатыр 8-м нэс зэлухыгъэ. ХьакӀэхэм Адыгеим фэгъэхьыгъэ нэпэеплъ шухъафтынхэр ятэтых, адыгэ кьуаер ятэгъэуплъэкӀу. Шухъафтынхэр зэрыл зэнэкьокьухэр афызэхэтэщэх. ЗэкӀэмэ анахъ ашлогъэшлэгъоныр бортпроводницэхэм яшъуашэу тшыгъэхэм адыгэ тхыпхъэхэр тыжыын луданэкӀэ ахэдыкыгъэу зэрэщытхэр ары.

НѳбжыкӀэхэм я Дунэе фестиваль гъэшлэгъонэу рекӀокы. Лофтхъэбзэ зэфэшхъафэу ащ ипрограммэ хэтхэм нѳбжыкӀэхэр чанэу ахэлажэх. Фестивалыр гукъэкыжъ хьалэмэ-тэу, гулэтыпӀэу зэрафэхьыуцтым щэч хэлъэп.

ТЭУ Замир.

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъу

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъоу N 12-р зытетэу «Адыгэ Республикэм щыпсэхуэрэм ащыщхэм 2024-рэ илъэсым зэтыгъо ахъцэ лэпылэгъу зэраратыщтым ехьылагъ» зыфилоу 2024-рэ илъэсым мэзаем и 2-м кыидэкыгъэм зэхъокыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Федеральнэ законэу N 414-р зытетэу «Урысые Федерацием ишолъырхэм публичнэ хабзэр зэраратэхъагъэм ехьылагъ» зыфилоу 2021-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 21-м кыидэкыгъэм ия 48-рэ статья ия 3-рэ лахъ тегыэ-псыхъагъэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет унашъо ешы:

1. Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъоу 12-р зытетэу «Адыгэ Республикэм щыпсэхуэрэм ащыщхэм 2024-рэ илъэсым зэтыгъо ахъцэ лэпылэгъу зэраратыщтым ехьылагъ» зыфилоу 2024-рэ илъэсым мэзаем и 2-м кыидэкыгъэм мыщ фэдэ зэхъокыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм:

1) а 1-рэ пунктым иа 1-рэ подпункт хэт гущылэхэу «запасым офицерхэр» зыфилохэрэм ауж гущылэхэу «зэзэгъыныгъэ адэ-зышыгъэхэр» зыфилохэрэр тхыгъэнхэм;

2) мыщ фэдэ кьэлуакӀэ зилэ я 1.1-рэ пункткӀэр хэгъэхьыгъэнхэм: «1.1. Мы унашъом иа 1-рэ пункт иподпунктэу 1-м зигугъу кьышлэрэ цыфхэу Урысые Федерацием игражданинэу щытхэм: 2024-рэ илъэсым мэзаем и 1-м кыишыублагъэу 2024-рэ илъэсым мэкъуогъум и 1-м нэс кьулыкъум ихьынкӀэ зэзэгъыныгъэ адэзышыгъэхэм зэтыгъо ахъцэ тедзэу сомэ 200000 аратынэу шыгъэнхэм.»;

3) я 2 — 4-рэ пунктхэм ахэт гущылэхэу «зэтыгъо ахъцэ алӀкӀэгъэхъэгъэныр» зыфилохэрэм ауж гущылэхэу «ахъцэ тедзэу» зыфилохэрэр тхыгъэнхэм.

2. Официальнэу кызыхаутырэ мафэм кыишыублагъэу мы унашъом кӀуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет и Тхъаматэу КӀЭРЭЩЭ Анзаур кь. Мыекъуапэ, мэзаем и 22-рэ, 2024-рэ илъэс N 27

Лъэпкъ проектхэмрэ къэралыгъо программэхэмрэ

(Икляух).

Зэхэсыгъом щатэгъушылэагъэх дзэ кьулыкъум ащэштхэм яухъазырынрэ нѳбжыкӀэхэр я Хэгъэгъу фэшъыпкъэхэу пӀугъэнхэмрэ япхыгъэ лофыгъохэм. АР-м гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэкӀэ и Министерствэ ипашэ кыизэрилуагъэмкӀэ, кьулыкъум муниципальнэ программэхэм зэхъокыныгъэхэр афешы. Ащ кыизэрэхигъэщыгъэмкӀэ, мы илъэсым кыищегъэжъагъэу предметыкӀэу «Хэгъэгъум ищынэгъон-чъагъэрэ икъэушъумэнрэ аляпсэхэр» зыфилоэрэр хагъэхъагъ. Ащ тегыэпсыхъагъэу гъэсэныгъэм ылъэныкьокӀэ лоф зышлэхэрэм ялэпэлэсэныгъэ зыкьегъэлэтыгъэным епхыгъэ лофшлэныр макӀо. Илъэсэу икыгъэм нэбгы-

рэ 43-мэ а лъэныкьомкӀэ яшлэныгъэхэм ахагъэхъагъ.

КӀэрэцэ Анзаур Фондэу «Хэгъэгъум иухъумакӀохэр» зыфилоэрэмрэ ДОССАФ-мрэ нахъ чанэу а лофым кыихэгъэлэжьэгъэнхэм кыифэджагъ. ЗэлукӀэгъу гъэшлэгъонхэр, мастер-классхэр, десэ гъэнэфагъэхэр ыкӀи лэнэ хъуараехэр зэхэцэгъэнхэм мэхъанэшхо зэрилэр ащ кыихигъэ-щыгъ. Анахъэу кыищыуцугъэхэм ащыц еджапӀэхэм ягъэцӀэкӀэжыын зэрэклорэм даклоу ОБЖ-мкӀэ кабинетхэр зэтэгъэпсыхъэгъэнхэр.

Нэужым АР-м цыфхэм лофшлэн ягъэгъотыгъэнымкӀэ икьэралыгъо кьулыкъу и ГъэлорышлӀэ ипашэ кыишыгъэ псалъэм едэ-лугъэх. Илъэсэу икыгъэм ыкӀэхэм адэжъ нэбгырэ 1014-рэ

лофшлэн зэрагъэгъотыным пае учетым хэтыгъэх. лофшлӀэ чы-плэ мини 5-м ехъу кьафагъотыгъ. Нэбгырэ мини 5,2-м ехъу кьакӀун лофшлэн кьэгъотыгъэнымкӀэ кьа-делэнхэу кыкӀлэпӀэу гъэх. лофшлэн зымылэ нэбгырэ 570-мэ психологическэ лэпылэгъу ара-тыгъ, ежъ ашхъэ фэлэжъэнхэм пае нэбгырэ 243-мэ лэпылэгъу афэхьыгъэх. Лъэпкъ проектэу «Демографию» тегыэпсыхъагъэу нэбгырэ 780-рэ фэдиз рагъэ-джагъ. Процент 80-м нэсыгъ лофшлэн зэрагъэгъотыгъэхэр.

АР-м иминистрэхэм я Кабинет и Тхъаматэу пшъэрылэ афи-шыгъ цыфхэм лофшлэн ягъэгъотыгъэнымкӀэ федеральнэ ыкӀи шолъыр программэхэм афэгъэхьыгъэ кьэбар-зэхэфын лофшлэ-

ныр нахъ агъэлъэшыну, мыщкӀэ социальнэ хьытыухэм яамалхэри кыизфагъэфедэнхэм.

Нэужым лахъэхэлэ обществоу «Газпром Газораспределение Майкоп» зыфилоэрэмрэ пшъэдэ-кыжъэу ыхьырымкӀэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зилэ обществоу «Газпром Межрегионгаз Майкоп» зыфилоэрэмрэ япашэ кьылоагъ 2023-рэ илъэсым газыр алӀкӀэгъэхъэгъэным епхыгъэ лофшлэ-ным кӀаухэу фэхьыгъэр. КыизэрэхигъэщыгъэмкӀэ, илъэсэу икы-гъэм социальнэ догазификаци-емкӀэ зэзэгъыныгъэ мини 3,6-рэ зэдашыгъ, хэлӀэ мин 1,5-мэ газыр анагъэсыгъ. Специалистхэм кыизэрэхъагъэщыгъэмкӀэ, мы илъэсым зэзэгъыныгъэ мини 3,5-м нахъ мымакӀэу зэдашыцт.

КӀэрэцэ Анзаур муниципалитетхэм япашэхэм къяджагъ цыфхэм зэхъагъэшыкыгъэным епхыгъэ лофшлэныр зэрищыкӀа-гъэм лыкӀлахъэу зэхачэнэу. Ащ кыизэрэхигъэщыгъэмкӀэ, республикэм и Лышхъэ мы проектым ыналэ тет, шлуагъэ кыитэу кьэу-цурэ лофыгъохэр зэкӀэ зэшло-хыгъэнхэу ащ пшъэрылэ кьегъэуцэу.

АР-м уасэхэмкӀэ ыкӀи тарифхэмкӀэ и ГъэлорышлӀэрэ АР-м ветеринариемкӀэ и ГъэлорышлӀэрэ ялофшлэн зэрэклорэм ило-фыгъуи мы зэхэсыгъом щыте-гушылэагъэх. Лофыгъоу зыхэлплэ-гъэхэмкӀэ унэшоу гъэнэфагъэхэр ашлыгъэх.

АР-м и Лышхъэ ипресс-кьулыкъу

Къэралыгъо ыкIи общественнэ ИофышIэшхоу Къадэ Хъалидэ
кызыхъугъэр илэси 115-рэ мэхъу

Илъэпкъ фэшъыпкъагъ

Къадэ Хъалидэ къэралыгъо ыкIи политическэ ИофышIэшхоу ащыщыгъ, ащ ыцIэ Адыгеим итарихъ гъэзаплэхэм япхыгъагъ. ИшлушIэгъ-гъэхъэгъ инхэм ащыщ зэоуж охътэ хыльэхэм хэкум имэкъумэщ хызмэт зэтыригъуэцожьыныр ыкIи хыхъо фишлыныр зэрэфызэшлохыгъэр.

Гъэтхэпэм и 3-м, 1909-рэ илэсым къуаджэу Афыпсыпэ ар кызыхъугъ. КIалэм ятэ егъэшIэрэ мэкъумэщышIэу, Иофыр лъэшэу зикIэсагъ. Шъэожьыр илэс 13 хъугъэ кыдыеу янэ лагъэ, ащ илэситIу тешлагъэу тыри дунаим ехыжыгъ. Хъалидэрэ ышнахыжэрэ язэкъо дэдэу къэнагъэхэми, зэралэкIэу яунэгъо Иофи, нэмыкIи зэдэгъэцакIэ-щыгъ.

1929-рэ илэсым Къадэхэм яунагъо колхозым хэхъагъ. Хъалидэ апэрэм лэжьэкIо кызырыкIуагъ, етIанэ губгъо бригадэм пачэ фашIыгъагъ. Мы илэс дэдэм ар комсомолым хэхъагъ, ащ тешIэгъэхэу шымылэу ВЛКСМ-м икомитет исекретарэу хадзыгъагъ.

1931 – 1933-рэ илэсхэм дзэ къулыкъум щылагъ, кызыэкIожьым Апшээрэ коммунистическэ еджаплэу Краснодар дэтыгъэм щеджагъ. 1936 – 1938-рэ илэсхэм Тэхъутэмькыое МТС-м ипачэ политикэ ИофхэмкIэ игодзагъ. Специалист ныбжьыкIэ чаным ихъатыркIэ губгъохэм ялэжьынкIэ а уахътэмкIэ мэхъанэ зилэгъэ техническэ базэрэ зэрагъэгъотыгъагъ. Адыгэ хэкум и ВКП (б) иинструкторэу зауэрэ лIым Иоф ышлагъ.

Адыгеим ит колхозхэр ыкIи совхозхэр

алэа пытэу тетыхэмкIэ, культурнэ Иофыгъохэр зэшлохыгъэнхэмкIэ Къадэ Хъалидэ лъэшэу ишлуагъэ къэкIуагъ.

1938-рэ илэсым игъэтхэпэ ищыIэ-ныгъэ нэмыкI гъэзаплэ фэхъугъ. ИофышIэкIошхоу, зыфэзымыгъэгъужьэу, зафэу, шыпкъалоу зэрэщытыр ыкIи зэхэщэкIо Iэпэлэсэныгъэу хэлъыр къыдалытэхэи, IэнэтIэ ин кыратыгъагъ — Адыгэ хэкум игъэцэкIэкIо комитет итхъаматэу агъэ-нэфагъ. 1940-рэ илэсым икыхъагъум Къадэ Хъалидэ партием и Адыгэ хэку комитет иятIонэрэ секретарыгъ.

Мы илэс дэдэм, лIыр дэгъоу зышIэ-щыгъэхэм кызыралотэжыгъэмкIэ, Хъалидэрэ урыс кIалэу С. Я. Медведе-вымрэ ЦК ВКП (б)-м епхыгъэ Апшээрэ партийнэ еджаплэм агъэклогъагъэх. Ащ чIэхъэгъэ кыдыехэу Хэгъэгу зэошхор кьежъагъ. ЯпIожьын имыщыкIагъэу, еджаплэм чIэсыгъэхэр ежъ-ежырэу кIэ-лэлухи, фронтым Iухъагъэх. Хъ. Къадэм дзэ-политическэ академиеу В. И. Лени-ным ыцIэ зыхырэу военкомхэр гъэхъа-зырыгъэхэмкIэ гъэпсынIэгъэ курсэу хэтыр ыкIуи, изэо гъогу Можайскэ дэжъ щыригъэжъагъ. ЫужыкIэ а гъогухэр Сталинград кыщегъэжъагъэу Прагэ нэс апхырыкIыгъэх. ЛIыгъэ-псэемыблэжыны-гъэ ин дэдэу Сталинград дэжъ щыклогъэ заохэм ащызэрихъагъэм пае Хъ. Къадэм Жъогъо Плъыжыым иорденитIу кыфа-гъэшъошагъ. Заом зэрэлутэ ичIыплэгъу-дзэкIолIхэм ящыIэныгъэ ыгъэгумэкIэу ар алыпIэщыгъэ ыкIи ахэм яхыплэгъэ тхыгъэхэу ялIыгъэ-цыфыгъэ адыгэхэм къэзылуатэхэрэр, Къадэм хэку гъэзетэу «Адыгейская правда» зыфиIорэм кы-ригъахъэщыгъэх. Хъ. Къадэр подпол-ковникицIэр илэу зэошхом кыххэкIы-жыгъ.

1945-рэ илэсым дзэм кыххэкIыжыгъ, иеджэн Апшээрэ партийнэ еджаплэм щыпидзэжыгъ. 1947-рэ илэсым джыри

партием ихэку комитет иятIонэрэ се-кретарэу агъэнэфэжы, илэсрэ ныкIорэ тешлагъэу хэку исполкомым итхъаматэ мэхъу. Партием и Адыгэ хэку иятфэнэрэ пленумэу гъэтхэпэм, 1949-рэ илэсым щылагъэм Къадэр партием и Адыгэ хэку комитет иапэрэ секретарэу щыхадзыгъ.

Иоф ышIэ зэхъум Хъалидэ Адыгеим иапшээрэ партийнэ IэнэтIэ ылыгъэу хэкум ищыIэкIэ-псэукIэ лъэныкIуабэкIэ – мэкъумэщымкIэ, псэолъэшIынымкIэ, культурнэ щылакIэмкIэ – гъэхъэгъэшхохэр ышIынхэр фызэшлохыгъ. ЛэжьэкIо шъэ пчъагъэмэ къэралыгъо тынхэр къафа-гъэшъошагъэх. Апэрэ секретарыр пред-приятыхэми, колхозхэми, совхозхэми, еджэплэ заведениехэми ащылэщыгъ, цыф кызырыкIохэм ынэгукIэ ар ашIэ-щыгъэ ыкIи шъхъэкIэфэныгъэхэу фашы-щыгъ.

Гулытэ инрэ ИофшIэкIэ амалышхорэ IэкIэлъыгъэх, ИофышIэхэм якыххэын лъэшэу фэлэзагъ. Къадэр ары Бэрэдж Нухъэ апэрэу лэпкъ гъэсэныгъэмкIэ хэку отдeлым ипачэу зыгъэнэфэгъагъэр, ащ ыпэкIэ ар Адэмые гурыт еджаплэм икIэлэегъэджагъ. Нэужым Бэрэджыр политик ыкIи общественнэ ИофышIэшхо хъугъэ, Адыгэ хэкум ащ илэс 20-м ехъум щытхэу хэлъэу пэцэныгъэ дызэ-рыхъагъ. Бэрэдж Нухъэ итхыльэу «До-роги моей судьбы» зыфиIорэм кыщит-хыжыгъ апэрэу Къадэ Хъалидэ зэрэ-Iукагъэр, лIы Iушэу, зыпкъ итэу, шып-къэгъэ-зэфэгъэ ин хэлъэу ар зэрэщы-тыгъэр, лажъэ зымылэм имыхъакъ тырагъакIэу цыфхэр зыщэгъэкIодыгъэ уахътэм къелыжыгъэхэм, гущылэм пае, тхаклоу Джагъупэ Джабулэт, ежъ Бэр-эджым ятэжъ ышэу Бэрэдж Къунчыкыо зэрадзекIуагъэхэр шIомытэрэзэу, кы-нышхор зыпэкIэкIыгъэхэм шъхъэклафэ зэрафишIыщыгъэр, Къадэр гъэсэгъэ-еджэгъэ кыдыер арымырэу, зэрэзэфа-

гъэр, цыфхэр зэрильэлагъэхэр къе-ушыхъаты. Ахэр аухыижыынхэмкIи Хъ. Къадэр ары Iэпылэгъушхо афэхъу-гъагъэр. Ежъ фэдэ цыфыр ымыгъэцIы-клоу, зэрильэкIэу ащ къоуцоныр Хъали-дэ ишэн шыпкъагъ. Полковникэу, тха-клоу Хъ. Сыджыхъми, зэзакыо Къадэ Хъалидэ IукIэнэу хъугъэм, цыфышлу-акъылышлоу ар зэрэщытыгъэр къыт-хыжыгъ.

Хъ. Б. Къадэр IэнатIэм «рыджэгухэ-рэм» ащыщыгъэп, адыгэ лэпкъыр илэаплэу, ащ шлу кыдэхъуным пае фэлэкIырэр елэкIыфэ ышлагъ. Анахъ IэнэтIэшхор ылыгъэу, хэкум зипэщэгъэ уахътэм, зыпшъэ укложынэу щымыт зэхэщаклоу зыкыгъэлъэгъуагъ. Зэошхоу илэситф Iэпэ-цыпэм зыхэтыгъэм ипса-уныгъэ лъэш дэдэу зэцигъэкъогагъ, ау ащ емылпытыгъэу, къогъанэ имылэу, пшъэрылэу фашыгъэр ыгъэцакIэу Иоф ышлагъ. ИшлушIэ клагъэтхэу Быракъ Плъыжыым иорденитIу, Щытхъум и Та-мыгъэ ыкIи медальхэр къыфагъэшъоша-гъэх.

МэкъумэщышIэхэм, лэжьаглохэм Къа-дэр лъэшэу агъэлэаплэщыгъ, мызэу, мытлоу РСФСР-м ыкIи СССР-м, краим, хэкум, Мыекъуапэ янароднэ депутатхэм я Советхэм Хъ. Къадэр ахадзэу хъугъэ.

1955-рэ илэсым кыщегъэжъагъэу партийнэ ыкIи профсоюз ИофшIэныр ыгъэцакIэу Хъ. Б. Краснодар щылагъ. Иаужырэ илэсхэм кыфыригъашIэу сымэджагъ, икъарыу кызырэкIичырэр ышIэщыгъ... Чъэпыогъум и 15-м, 1958-рэ илэсым лIым идунай ыхъожыгъ. Ау ащ лъэужышлу гъашIэм кыщигъэнагъ; игупсэ чIыгур, Адыгеир зыпишIынхэ щылагъэп. ФэлэкIыщтыр цэлэфэ фишлагъ, непэрэ тищылакIэ ылапсэ зыгъэчыгъэ-хэм Хъалидэ ащыщ, патриот шыпкъагъ, ыцIэ шлуIэ адыгэхэм къахэнагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

КъэкощыжыынхэмкIэ адеIэх

Къэралыгъо программэу «Тильэпкъэгъухэу IэкIыб къэралыгъохэм ащыпсэхэрэр ежъхэм яшIоигъоныгъэкIэ Адыгэ Республикэм къэкощыжыынхэмкIэ Iэпылэгъу афэхъугъэныр» зыфиIорэр пхырыщыгъэным иIофыгъохэм афэгъэзэгъэ комиссием зэхэсыгъо илагъ. ИкIыгъэ илэсым программэр гъэцэкIагъэ зэрэхъугъэр зэфахысыжыгъ.

Иофтхъабзэр зерищагъ АР-м лэпкъ ИофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тильэпкъэгъухэм ады-рялэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жугъэм иамал-хэмкIэ и Комитет итхъаматэу Шъхъэлэхэо Аскэр. Зэхэсыгъом хэлэжъагъэх министрэхэм я Кабинет ыкIи къулыкъу зэфэшъхъафхэм ялыкIохэу комисси-ем хэтхэр.

Шъхъэлэхэо Аскэр ипэублэ псалъэ зэрэщыхыгъэ-унэфыкIыгъэмкIэ, мы къэралыгъо программэр 2019-рэ илэсым кыщегъэжъагъэу тишъолъыр шагъэцакIэ ыкIи 2026-м нэс лъагъэкIотагъ. Зыфэло-рышIэрэр Iэпэлэсэныгъэ ин зыхэлхэ тильэпкъэ-гъухэу IэкIыб къэралыгъохэм ащыпсэхэрэм тишъо-лъыр къагъэзэжыныр, республикэм исоциальнэ-

экономикэ хэхъоныгъэ ялахышлу халъхъаныр ары.

— 2023-рэ илэсым тильэпкъэгъу нэбгырэ 60-мэ (программэм хэлажэхэу нэбгырэ 15-мэ, унэгъо 45-мэ) Адыгеим къагъэзэжыынэу щыт. ИкIыгъэ илэсым АР-м хэгъэгъу IоцI ИофхэмкIэ и Министерствэ кощын ИофхэмкIэ и ГъэлорышIаплэ иучет нэбгырэ 66-рэ (нэб-гырэ 22-рэ ыкIи ахэм яунэгъо 44-рэ) хагъэуцагъ. Ахэм ащыщэу тичIыплэгъу 23-мэ апшээрэ, нэбгыри 9-мэ гурыт сэнэхъат гъэсэныгъэ яI. Анахъэу ахэм псэупIэкIэ Мыекъуапэрэ Тэхъутэмькыое районымрэ кыхахых, — **кыIуагъ Комитетым итхъаматэ.**

Джащ фэдэу ащ кыхыгъэщыгъэхэм ащыщ Адыгеим къэкIогъэ тильэпкъэгъухэм УФ-м игражданствэ къа-заратыкIэ УФ-м ицIыфхэм яфитыныгъэхэр зэкIэ ялэ

зэрэхъурэр. Джащ фэдэу къэралыгъо программэхэм ахэлэжъэхнэ, япсэупIэ амалхэр нахышлу ашIынхэ алэахыщт.

Тильэпкъэгъухэр къэкощыжыынхэм кIэгъэгъушлу-гъэнхэм, ахэр щыIэныгъэм хэгъэгъозэгъэнхэм афэшI цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ къэра-лыгъо къулыкъум программэ гъэнэфагъэ зэхигъэу-цагъ. Джащ фэдэу къэкощыжыкIэрэм псэупIэ зэригъэгъотынымкIэ зэтыгъо ахъщэ Iэпылэгъу ыкIи гъэсэныгъэу IэкIыбым щызэригъэгъотыгъэр мыщ кыщигъэшъыпкъэжынымкIэ пэлухащтыр ратыщт.

ГумэкIыгъо шъхъалэу зэхэсыгъом зигугъу кы-щашыгъэр республикэм нахъ ищыкIэгъэ сэнэхъатхэр зилэхэм ИофшIаплэхэр арагъэгъотын мурад ялэу тильэпкъэгъухэр Адыгеим кызырагъэблэгъэжъхэкIэ, Тэхъутэмькыое районым щэпсэху нахъ мышIэми, Краснодар кIохзэ Иоф шашIэ. Социальнэ тынхэр зэкIэ республикэм ареты, ежъхэр нэмыкI къалэхэм ащэлажэх. Мы лъэныкъом анаIэ тырагъэтын ыкIи хэкIыплэхэм алыхъунхэ зэрэфаер кыIуагъ Шъхъэ-лэхэо Аскэр.

ИШЪЫНЭ Сусан.

Хьунэго Чатибэ ильэгъо нэф

Мы гушылэхэр зиэхэр Адыгэ Республикэм чызылэшлэщтыгъэ къэралыгъо ыкӀи общественнэ лофшлэшхоу, экономикэ шӀэныгъэхэмкӀэ кандидатэу, ильэсипшӀ пчӀагъэхэм Адыгэ автоном хэкум ихьызмэт зэхэтэу «Мэкъумэщ техникэр» зыфилорэм ипэщӀагъэу, чыӀэныгъэм лъэ-гъо нэф пхырызыщыгъэу Хьунэго Чатибэ Ибрахимэ ыкӀор ары.

ГухэкӀ нахь мышлэми, 2024-рэ ильэ-сым ищылэ мазэ и 26-м ильэс 94-м итэу Чатибэ идунай ыхъожьыгъ.

Хьунэго Чатибэ Теуцожь районым ит къуаджэу АскӀэлае 1930-рэ ильэсым ижъоныгъокӀэ мазэ и 9-м кышчыгъу. Зэшитфырэ зы шыпхьурэ зэрысыгъэхэ унагъом ильэсипшӀ Чатибэ зэрахэсыгъэр, ащ ыуж 1934-рэ ильэсым Шыханчэрые-хьаблэ ятӀонэрэ къоджэ гупсэу, ащ чыпсэуштыгъэ Хьунэго лӀакъор ятӀонэрэ унагъоу фэхьыгъэх — Хьунэго Ибрахимэ ятэу, янэ ышыпхьу нахьыкӀэу Хьаджы-хьан янэу. 1946-рэ ильэсым игъонэмысэу ятэ дунаим зехыжым, лӀакъом шхьа-щытыгъэр Хьунэго Мэдин арыгъэ. Чатибэ итхылъ кызырэрэщитхыжыгъэмкӀэ, лӀакъом хэтыгъэхэр зэкӀэ — ышыпхьу-хэр, зэкӀэ игупсэхэр дэгъу дэдэу зэфы-щытыгъэх, шӀур агу кыкӀэу, шӀукӀэ дунаим халпӀэхэу анэгӀухэр зӀухыгъагъэх.

Чатибэ ицӀыкӀугъом кышчыублагъэу лофшлэным фэгъэсэгъагъ: мэкъу еоштыгъ, пхьэр ыкӀутэщтыгъ, былымхэм ауж итыгъ, хэтэ лофшлэнхэри ыгъэцӀакӀэщтыгъэх. «Хэтэ адэ, сэрмырмэ, жьыпсэу дунайр зыхъожьыгъэ сятэ ычылпӀэ иуцонэу щытыгъэр?» — джащ фэдэ сатырхэр хэтых Хьунэго Чатибэ игукъэкӀыжхэм афэгъэхьыгъэ тхылъэу сызэджагъэм. Шыханчэрыехьаблэ ублӀпӀэ еджапӀэ дэтыгъ, ащ кӀэлэегъаджэу закъоу чӀэтыгъэр Чатибэ ышнахыжъэу Хьунэго Ереджыб арыгъэ. ЕджапӀэм ипашэуи, икӀэлэегъаджэуи а зы нэгъырэр щытыгъ. Ереджыбэ заом зэкӀом, Чатибэ яцэнэрэ классым щеджэщтыгъ, кӀэлэегъаджэ зэрамылӀажьым кышчыгъэу еджэныр зепи-гъэун фаеу хьугъагъэ ыкӀи ильэсыбэ зымыныбжэ кӀэлэцӀыкӀум колхозым лофшлэныр щыригъэжыгъ: «...Нахьыжмэ ашӀэрэм кышчытымыгъагъэу тӀадӀажьэ-щтыгъ. Тракторнэ бригадэм прицепикӀэу, колхозым шыкуау, кызырӀэу лофшлӀагъоу сышчытыгъ. Къоджэдэсмэ колхозым ратыгъэ чэмхэр кӀэтшлагъэхэу тыжъоштыгъэ, сыда пӀомэ зэрэколхозэу тракторитӀу нылӀп кыфӀэнэгъагъэр, ахэр чыгу лахъэу тылӀажьырмэ афӀыкӀуштыгъэхэп. Гъаблэ-ри, ильэс фыртӀнэхэри спӀэкӀыгъэх...»

Ары, а лъэхъаным зэкӀэми кӀын алъэгъуштыгъэ, ау Чатибэ игукъэкӀыжхэм ащыщ пычыгъо сыблӀэным спӀэкӀы-гъэп, ащ а уахьтэр зыфӀдагъэр икӀу дэдэу кырилотыкӀыгъэу слъытагъэти: «Мафэ горэм натрыфыр ыгъэтӀысхъэу сянэ хатэм хэтыгъ. Ар кысаджи, зы

«Сэ сафэуфагъэп ыкӀи текӀоныгъэр кыдӀэсхыгъ, сыда пӀомэ «сашхьагъ» итыгъэмэ сашыгугъыгъэп, етӀани сшӀэщтыгъэ: сэ зи кысфагъэгъуштыгъ. Аужырэм ренэу зыкысыгъэшӀажьыштыгъ, хэукъоныгъэхэм сарыгушылӀахэрэп, мыхьун горэ лофшлэным хэсшӀыхъаным сышӀухьумэщтыгъэ, сызтетым сытемыкӀыным сыфӀицӀэщтыгъ. Ащ ренэу силофшлэгъухэри фэгъэсэгъагъэх».

натрыфышхьэрэ ныкӀорэ кыситыгъэх, натрыфыцӀэхэр къатесчыхъэзэ. Ибанэмэ арысыдзэнхэу кысифыгъэпытагъ. АпӀэрэ натрыфышхьэр сыухыгъэу сшӀхъэ къэу-нэзагъ, сынэхэр къэутӀокӀыгъэх, натрыфыцӀэхэр сфедзыхыжхэрэп. Чэщ-мэ-фитӀум сызэрэмышхагъэм кӀуачлӀэр сшӀхыгъ. Гъаблэм сигӀалӀэзэ натрыфыцӀэмэ сӀяплъыгъ, апӀэ зыр, ащ ыуж ятӀуанэрэ, джарэуштыгъэу сызӀэпищи, натрыфыцӀэ 15 фэдиз сшӀхыгъэ. Ахэр зэрыстӀэкӀонэу щытыгъэ Ибанэхэр нӀкӀэу къэнагъэх. СизекӀуакӀэ зэрэмытӀэрэзыр зыдӀэсшӀажьэу чыгум сетӀысэхыгъ ыкӀи сыгыгъ. А уахьтэм сянэ кысӀекӀуалпӀи кысылуагъ: «Умыгъ, сикӀал, сӀэри сышхэ сшӀоигъоти, натрыфыцӀэхэр сӀэкӀэшхыжыжхьанхэм сышӀыщынэу сыкыбоджэагъ...»

Къыныгъомэ апхырыкӀыгъэ кӀалэм гухӀышхохэр илагъэх, ахэри кыдӀэху-

комбайнэхэу 110-рэ нахь къафамыщ-щтыгъэмэ, ар 400-м нэсыгагъ, авто-мобил 90-м ычылпӀэкӀэ 600. Джащ фэд, 1965-рэ ильэсым хэкум псӀэолъэ гъучӀ тонн 50 кыфыхагъэкӀыштыгъэмэ, 1982-рэ ильэсым ар тонн 2000 хьугъэ. Ащ фэдэ зэгъэпшӀэныбэ пшын пӀӀэкӀышт, мэкъу-мэщым исыд фӀэдэрэ лъэныкӀо пштагъэми, ар лъэшэу ыпӀэкӀэ зэрӀэлы-кӀотӀэгъагъэр нӀрылӀэгъу.

Мэкъумэщ техникэр зыщагъэфедэщт чыпӀакӀэхэр поселкӀэу Инэм, АдыгэкӀалэ, ПӀэнэжыкӀуае къащызӀэуахыгъагъэх. А чыпӀэхэми нэмыкӀхэу тракторнэ бри-гадэхэр зыдӀэсшӀэхэми егъэджэн курсхэр трактористхэм, комбайнерхэм ыкӀи нэ-мыкӀ сэнэхъатхэу техникэ гъэфедэным фэгъэсэгъэхэм Хьунэго Чатибэ афыз-хицӀэгъагъэх.

Тракторхэр зыщагъэцӀэкӀэжыштыгъ псэ-

гъэх, гъэсагъэ хьугъэ, шыпкӀагъэ хэ-лӀэу зыфагъэзэгъэ лофшлэн-лӀэнатӀэхэр ыгъэцӀагъэх, къэралыгъолӀэу, лъытӀэны-гъэшхо зыфашырэ цыфӀэу обществэм хэуцуагъ.

1951-рэ ильэсым Хьунэго Чатибэ ПчыкӀалыкӀое гурыт еджапӀэр кыуухи, Пшызэ мэкъу-мэщ институтым иинже-нернэ факультет чӀэхъагъ. Ар 1956-рэ ильэсым, ащ кыкӀэлъыкӀоу 1972-рэ ильэсым аспирантурэр кыуухыгъэх. Ин-ститутыр кызыеухым ыуж исэнэхъат рылӀэжӀэнэу ыублагъ. 1956 — 1965-рэ ильэсхэм УлӀэп-ШӀэуджэн МТС-м ипашэу, КПСС-м и Адыгэ Хэку комитет мэкъу-мэщымкӀэ иотдел иинструкторэу, Джаджэ МТС-м ипашэу, Теуцожь районым мэкъумэщ хьызмӀэтымкӀэ игъӀорышлӀпӀэ илӀэшхъэтетэу лоф ышлагъ.

1965 — 1983-рэ ильэсхэм Адыгэ ав-тоном хэкум ихьызмэт зэхэтэу «Мэ-къумэщ техникэр» зыфилорэм итхьамэ-тагъ. Ар Краснодар краим емыпхыжы-гъэу, занкӀэу Москва лоф дишлэнэу ыгъӀэпсыгагъ. А уахьтэм кышчыублагъэу хэкум имэкъу-мэщ зыкыбӀэтыжъэу ригъэ-жыгъагъ. Хьунэго Чатибэ лофшлэным хэшӀыкӀышхо зэрӀэфырилӀэм, чыпӀлӀэхэм язытет зэрӀэщыгуазэм, хьызмэт зехьа-нымкӀэ опытышхо зэрӀэкӀэлъыгъэм яшӀуагъэкӀэ охьтэ кӀӀэкӀым мэкъумэщ техникэр икӀу фӀэдизэу хэкум илӀэ хьу-гъэ, машиннэ-тракторнэ паркыр гъӀэпсы-гагъэ. Гушылэм пае, 1965-рэ ильэсым хэкум ихьызмэтшӀлӀпӀэмэ трактори 180-рэ къаратыштыгъэмэ, 1980-рэ ильэсым ар 700-м ехьугъагъ, коцыр лузыхыжырэ

кон. Цыфыгъ. Намыс» зыцӀэр ыкӀи нэ-мыкӀ бгъэхэлъхъабэ кыфагъэшхошагъэх. Гъогогъу пчӀагъэрэ СССР-м и ВДНХ медальхэмрэ премиэхэмрэ кышчыраты-гъэх.

Хьунэго Чатибэ АдыгэкӀалэ ыкӀи Те-уцожь районым, джащ фэдэу агъэкошчы-гъэу къуаджэу Шыханчэрыехьаблэ яцӀыф гъэшӀуагъэу щытыгъ.

Чатибэ кӀэлищрэ пхьорӀэфиппӀырэ илагъэх. ЗэкӀэми апшӀэрэ гъэсэныгъэ зэрагъэгъотыгъ, медицинэм, къэралыгъо кӀулыкӀу зэфӀэшхьафхэм афэгъэсэгъэхэу Адыгеим, Краснодар краим ыкӀи Москва ащӀэлажъэх.

Хьунэго Чатибэ илӀпӀэлэсэныгъэ, лоф-шлӀэгъэшхоу илӀэм зӀлӀашӀэрэ цыфыбэмэ осӀшӀу фашыгъ.

Джарымэ АслӀан — Адыгэ Респуб-ликэм иапӀэрэ Президент:

— Хьунэго Чатибэ пӀэцӀэ лӀэнатӀэр ылыгъэу зылӀэжыгъэ ильэс пчӀагъэхэм къакоцӀ! Адыгеим имылӀэгъэ мэкъумэщ техникэр кыӀӀэкӀыгъэхъан ыпӀэкӀыгъ. Краснодар краим емыпхыжыгъэу, занкӀэу Москва техникэр кыӀыкӀнэу ыгъэ-псышӀу. Ар зы лъэныкӀу нылӀп. МТС-м, бригадэхэм, техникэр зыщагъэцӀэкӀэжы-рэ, зыцӀатырэ чыпӀлӀэхэр кыӀзӀэуихыгъа-гъэх, мэкъу-мэщым ыпӀэныкӀокӀэ Ады-геим хэхъоныгъэшхохэр ышӀынхэм Чатибэ фӀӀорышлагъ, илахьэу ащ хэлыр гъунӀнч. Лъэшэу сыгу къеуагъ ащ фэдэ цыфым дунайр зэрихъожьыгъэр, Тхьэм джэнэтыр кыӀрет.

Дзыбэ Ким — Красногвардейскэ районым ицӀыф гъэшӀуагъ, лофшлэным иветеран, Адыгэ Республикэм и Лышхъэ иупчӀэжыгъу:

— СикӀоджэ гупсэу УлӀэп дэтыгъэ МТС-м итхьаматэу Хьунэго Чатибэ зы-щытыгъэ лъэхъаным сӀэ япшӀлӀнэрэ клас-сым сыщеджэщтыгъэ къодый, ау зэхэ-схыштыгъ шхьӀэкӀӀфэныгъэ къэзылӀэжы-гъэ цыфӀэу зэрӀэщытыр, лофшлэным зэ-рӀэфӀӀэлӀасэр. Къуаджэм зэкӀэ цызэ-рӀэшӀэ, удӀэгъуми удӀэйми ащ лыпытӀэу къальэгъу. Ащ нэужым, сӀэри хабзэм икӀулыкӀушӀэ сызэхъум, Чатибэ илофхэм нахь сашыгъозагъ, гъэхъагъэу ышӀыхэрэр синӀэрылӀэгъу. Гупчэм, зыфаслорэр тикӀэлэ шхьӀагъу Москва, етӀанэ Крас-нодар краим лоф адишлэн ыпӀэкӀыштыгъ, ахэм ащылэ лӀэшхъэтетмэ жабзэ къади-гъотыштыгъ. Джары мэкъумэщ техникэм-кӀэ хэкур зэтыригъӀэпсыхъаныр кызы-кӀыдӀэхъу. Адыгеим имэкъумэщ ыпӀэкӀэ лъыкӀотӀэным илахьышхо зыкӀых-лъыр. Гъэсагъэу, лофшлэным хэшӀыкӀыш-хо фырилӀэу ар щытыгъ.

ЦуекӀо УцужыкӀу — Адыгэ хэкум игъэцӀэкӀӀо кӀулыкӀуэхэм пӀэцӀэ лӀэнатӀэхэр ащылӀыгъыгъ, ильэс пчӀагъэрэ хьызмэтшӀлӀпӀэу «Адыгпроомстроим» ипӀэцӀагъ:

— Хьунэ Чатибэрэ сӀэрырэ я 7-рэ классым кышчыгъэжыгъэу зы партым тызӀэдыдэсэу тызӀэдӀагъ, тызӀэныбдӀжэ-гъу. ЕгъашӀи ащ сыгу хигъӀэкӀыгъэп, тхьамэтэ лӀэнатӀэхэр зылыгъэхэми сышчы-гъупшӀагъэп. Мэкъумэщ техникэм сышчы-кӀэу секӀуалӀэу кыӀхэкӀыштыгъ, джэуа-пынчъэу зыкӀи сыкыгъэнагъэп, сыдгыгуи ишӀуагъэу кысыгъэкӀыгъ. СэмӀркъэушхо хэлыр, уӀукӀэмэ уздихыштыр ымышӀэу, уигъӀэпӀлӀэу Чатибэ щытыгъ. СӀэри ар шӀу спӀэгъуштыгъ, шхьӀэкӀӀфэныгъэ фӀэ-сшӀыштыгъ. Тхьэм джэнэт лӀапӀэ кыӀрет! Ары, Хьунэго Чатибэ ильӀэгъо нэф чыӀэныгъэм хӀэкӀокӀэщтыгъ.

ДЗРБЭ Тимур.

СурӀтхэр: унагъом ихьарзынӀэ.

ТхылъыкIэмкIэ зэлукIэгъу-зэхэгущыIэгъу

Адыгэ къамылыр къэпсэужьы

Адыгэхэм яжьырэ лъапкь искусствэкIэ гъэагъу зэлашлэрэ Iэпэласэу, сурэтышлэу ГьукIэ Замудин илэсыбэ хьугъу Iофышхо елэжьы.

Итахьозэ кыздигъагъу, лъапкьыжъу адыгэм ышхъэ епхыгъэ пстэмэ агъэ-гумэкIэу кырэкIо; зыфегъэрэр ыгъэ-цэкIэныр шэны фэхъугъ. Замудин пстэу-ми апэу ыналэ зытыридзэгъагъэр пIуаблэр ары – кыдэхъугъ; кIэлэеджэкIо цыкIухэр купышлоу рищажьы, лъапкь Iэшлагъэм фигъэсагъэх. Ащ ижьырэ мэкъэмэ Iэмэ-псымэу шыкIэпщынэр кыкIэлъыкIуагъ; нибжьыкIэхэр ижьырэ ордэкъэуакIэм фигъэчэфхэу, апэдэдэ лъапкь оредыло купэу «Жьыур» зехищэгъагъ, студентхэр, искусствэр зигунэхсэр бэу хэтыгъэх, ацIи Адыгеим ыкIи нэмыкI чыпIэхэм ащызэ-лылугъ. Ащ ыужылоу Замудин мэкъэмэ Iэмэ-псымэ ансамблэхэу «Тыжын», «Насып» зехищэгъэх. Арыш, ГьукIэм Iофэу рихьыжъэрэр шэныгъэкIи, шлагъэкIи сыдигъуи кьегъэшъыпкьэжьы.

Адыгэ къамылыр зие лъапкьым илэгъу, ар зыфэдэ мэкъэмэ Iэмэ-псымэр, зэралыштыгъэр, зыхашыкIыштыгъэр, ащ кьезыгъалоштыгъэхэр, кызэрэбгъэлоштыгъэхэр, ордэу кырагъалоштыгъэхэр, къамылэпцэ Iазэхэу Адыгеим исыгъэхэр – мы зэкIэми афэгъэхыгъ ГьукIэ Замудин итхылъышхоу «Черкесский (адыгский) камыль» зыфилоу 2021-рэ илэсым кыдэкIыгъэр. Мыщ ыпалоу ащ «Искусство адыгской циновки» (1991), «Учимся играть на шичепшине» (2014), «Атлас (адыгского) шичепшина» (2016) зыфилохэрэр кыдигъэкIыгъэх.

Ахэм джы кьахэхъуагъ «Черкесский (адыгский) камыль» зыфилохэрэр.

Мэзаем и 29-м, 2024-рэ илэсым АР-м и Лъапкь музей зэлукIэгъу-зэхэгущыIэгъу тхылъыкIэмкIэ шылагъ. Ащ ыпалоу къамылымкIэ тхылъыкIэм илэагъэуцэ Лъапкь тхылъеджаплэм шызэхашэгъагъ. А зэкIэ дэгъу, гупшысэ кьэкIуапI. Зигъ Iофтхьабзэм АР-м культурэмкIэ и Министерствэ иллыкIохэр, КъокIыплэм шыпсэурэ лъапкьхэм яискусствэкIэ Къэралыгъо музей и Къутамэу Мыекьуапэ дэтым ипашэу ШъэуапцэкIэ Аминэт, музей и Iофышлэу Шхъэлэхъо Светэ, гуманитар

ушэтынхэмкIэ Адыгэ республикэ институтэу Т. КIэрашэм ыцIэ зыхьырэ, Адыгэ къэралыгъо университетым яшэныгъэлэжъхэм ащышхэр, хэкужым кьэ-кIожьыгъэу шыпсэухэрэ Чэтэо Ибрахим, Мэщфэшлэу Нэдждэт, Адыгэ Хасэм итхьаматэу ЛымышэкIэ Рэмэзан ыкIи ежэ Лъапкь музей и Iофышлэхэр, СМИ-хэр хэлэжъагъэх.

Зигъ Iофтхьабзэр кызэлэуихыгъ ыкIи зерищажэ Адыгэ къэралыгъо университетым культурологиэмкIэ икафедрэ идцентэу, тарихь шэныгъэхэмкIэ кандидатэу Цэй Заремэ. Зэхыхъэм апэрэ гушыIэ кIэклэр тхылъымкIэ кыщишыгъ ГьукIэ Замудин.

«Черкесский (адыгский) камыль» зыфилохэр Iофшлагъэр – энциклопедие кыдэкIыгъор (тхылъым иавторыр ежэ Замудин) цыф гъэсэгъабэ зыхэлэжъагъу зэрэщытыр кIигъэтхыгъ, купышлоу Iоф кыдэзышлагъэм хэтхэм ацIэ кырылуагъ.

Редакционнэ коллегияр: филологие шэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу ГутIэ А.М., филологие шэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу УнэрэкIэ Р.Б.

Осэшлэу цытыгъэр тхылъымкIэ Д.А. Булатовар ары, искусствоведениемкIэ кандидат, Урысые институтым искусствэхэмкIэ тарихь Iэмэ-псымэхэмкIэ исектор инаучнэ Iофышл.

МузыкэмкIэ упчIэжъэгъу – А.М. Уви-жевыр, сурэтышлэр – Шэуджэн Жанна.

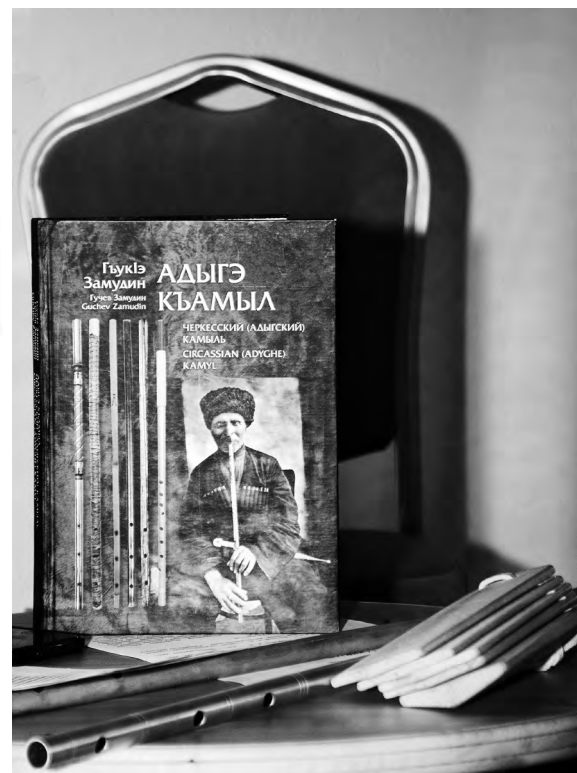
ЗэкIэ зэхэгущыIэгъум кьекIолагъэхэм «Шьукъеблагъ» игуапэу З. ГьукIэм къа-рылуагъ.

ТхылъымкIэ апэрэ гушыIэр кышылыгъ Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ и Iофышлэ-экспертэу Теуцожь Нуриет. Адыгэхэм пасэм кыщегъэжъагъу, ящыIакIэ хэпчынэу шымытэу, лъапкь искусствэм изы Iахь инэу къамылыр зэрэщытыгъэр, непэ ащ ехьылэгъэ тхылъышхоу мы Iэмэ-псымэхэмкIэ узыфэе шэныгъэ зыдэбгъотэщтыр кызэрэдэкIыгъэр, ар зэрэгъэцIагъэр, зэрэ-зэтегъэпсыхьагъэр, тхылъыр кызтегу-

шыIэрэ къамылыр нэм кыкIигъэ-уцоу сурэтыбэ дэгъоу кызэрэ-щытыгъэр, кIэзыгъэнчъэу, лъапкь искусствэм иIахь инэу – лъапкь мэкъэмэ Iэмэ-псымэу къамылыр дэгъу дэдэу кызэрэщытыгъэр ащ кылуагъ. Iофшлагъэр лъэныкIо пстэумкIи гъэцIагъэу ылъытагъ ыкIи, АР-м культурэмкIэ и Министерствэ игъо зэрильэгъугъэу, УФ-м ижьырэ лъапкь традиционнэ искусствэмкIэ Москва шыкIоштыр зэнэкъокIум хэгъэлэжъэгъэныр епэсыгъ ыкIи ифэшшошэ уасэ тхылъыкIэм ащ кыщыфашынуэ зэрэгугъэрэр кылуагъ.

ЗэлукIэгъу-зэхэгущыIэгъум къамылымкIэ зэпэчыжъэ шыкIэм (онлайн) тетэу кыхэлэжъагъэх кьалэу Санкт-Петербург искусствэхэмкIэ имузей этнографиэмкIэ и Iофышлэ, джащ фэдэу АдыгеимкIэ шэныгъэлэжъ-музыкаведэу А.Н. Соколовар, искусствэхэмкIэ республикэ кIэлэцIыкIу еджаплэу К. ЛъэцэрыкIом ыцIэ зыхьырэ ипашэу, шэныгъэлэжъэу АнзэрэкIэ Марзиет. «Черкесский (адыгский) камыль» зыфилохэр тхылъышхом шэныгъэ ыкIи акыIл хэти зэрэхихыштым, адыгэ лъапкьыжъым искусствэмкIэ тарихь лъэпсэ куу гъэшлэгъон ащ зэригъэпытэ-щтыр кыыхагъэщыгъ.

Адыгэ къэралыгъо университетым тарихьымкIэ ифакультет идеканэу, тарихь шэныгъэхэмкIэ докторэу ПэкIэшхо Нурбий фэбэгъэ-зэфагъэ хэлъэу тхылъым зэригъэрэзэпагъэмкIэ, ар энциклопедие шыпкьэу – музыкэмкIэ лъапкь шэныгъэр зыщызэгъэзэфагъэу, илэси 100-м ыкIи ащ ехъоу лъапкьым ищыIакIэ чыпIэ цызилэгъэ къамылым, къамылапщэхэу хэкум исыгъэхэм, ахэм якъегъэлоклэгъэр, ежэ къамылым фэгъэхыгъэ пстэур зы-дэт тхылъыкIэр – лъапкьым игушхъэ-лъапсэ кIэгъэкIон пытэ фэхъунэу ылъы-тагъ, Iофшлэгъэшхом «Гъогу мафI!» ыкIи ащ иавторэу ГьукIэ Замудин «Опсэу!» кьарылуагъ.

МэфэкIым хэлэжъэрэ нэбгырэ пэпчэ Iоми хъунэу яшлэшхэр кIэклэу къалуагъ. Ахэм ащышхы шэныгъэлэжъ-музыкаведэу Галина Луганская, искусствоведениемкIэ шэныгъэлэжъэу Къуекъо Марин, нэмыкIхэри. Мыхэм зэкIэми илэс пшIы пчъагъэм Замудин Iофэу ышлагъэм мы тхылъышхор кызэрэтыгъэр, ащ осэшлэу зэриIэр, шыкIэгъэнчъэу зэрэзэгъагъэр, шэныгъэ куу Iахь кызэрэщытыгъэр, къамылым фэгъэхыгъэ сурэтыбэу дэтым кыдэкIыгъор кызэрэгъэбжъышлуагъэр; а пстэумэ анахь шхъалэр – адыгэ къамылыр къэпсаужьыгъэу, зие лъапкьым кызэрэфэклэжъыгъэр; джырэ тимафэхэм Адыгеим шыкIэпщынэр ыкIи адыгэ къамылыр ягуапэу кыщаштэжъыгъэу, ашлэу зэрисхэр – КIыргъ Юр, Нэгъой Заур, НэгэрэкIэ Казбек, Абыдэ Хыс, ыкIоу Артур, нэмыкIхэри – лъапкь искусствэр якласэу, ащ хахъо зэрэфашлэрэр шыкIа-гъэтхыгъ. Шур лъапкьым фэзылэжъэу, лъапкь шэныгъэм, Iэдэбым лIэужыкIэр фэзыпIоу, ащкIэ шэныгъэ тхылъ дэгъухэр кыдэзыгъэкIырэ ГьукIэ Замудин фэ-разэхэу зэлукIэгъум хэлэжъэхэрэр ащ псауныгъэкIэ, гупсэфныгъэкIэ фэлъэлу-гъэх, тхылъышхом «Гъогу мафI!» ралуагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр: Iэшынэ Аспъан.

Псауныгъэм икъэухъумэнкIэ фэдэшт

Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиным УФ-м и Федеральнэ ЗэлукIэ илээс къэс фигъэхьырэ Джэпсалгъэм джыри зы лъэпкъ проект къыцигъэнэ-фагъ. Ащ зэреджагъэр «Продолжительная и активная жизнь».

Проектым игъэцкIэн къыдыхэлъытагъэу мы илээсх благъэм псауныгъэр къэухъумэгъэным ипсэуалгъэхэм яшIын, ягъэцкIэгъэным ыкIи язэтегъэпсыхъан сомэ триллион пэдуагъэхъащт.

Джащ фэдэу илээс къэс спорткомплекс 350-рэ къэралыгъом щашIынэу агъэнафэ. 2030-рэ илээсым нэс ащ сомэ миллиард 65-рэ тырагъэкIодэщт. Джащ фэдэу диспансеризациер зыкIухэрэм ыкIи физкультурэ-спорт комплексу «Юфилэным ыкIи зыкъэухъумэгъэным сафэхъазыр» зыфилорэм ишанхъэхэр зытыхэрэм хъакъулахьым изы Iахъ къафызэкIагъэкIоужьынэу рахъухъэ. Зипсауныгъэ фэсакъырэ цIыфхэм къэралыгъом ишIуагъэ аригъэкIын зэрэфаер Президентым хигъэунэфыкIыгъ.

Гандбол

Финалым ихъанхэм фэбанэх

Урысые зэнэкъокъум ифинал едзыгъоу Москва щыкIощтым хэлэжьэнхэм мыекьопэ гандболисткэхэр фэбанэх.

Адыгэ Республикэр къэзыгъэлъагъохэрэр спорт еджапIэу С.М. Джэнчатэм ыцIэ зыхьырэм зыщы-зыгъасэхэрэр ары. Тренер-кIэлэе-гъаджэу Евгений Поповыр зипэцэ командэм хэтых 2010-рэ илээсым къэхъугъэ пшъашъэхэр.

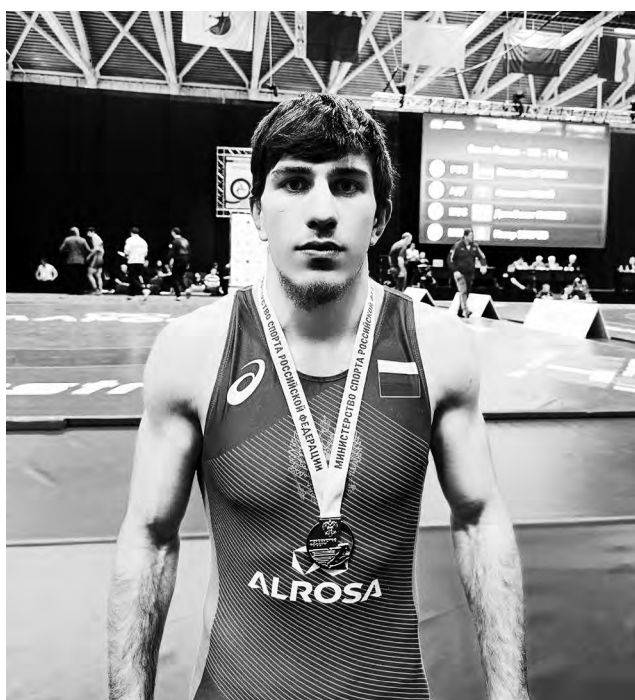
Джырэ уахътэм ехъулэу путевки 4-м команди 6 афэбанэ. Апэрэ зэлукIэгъуитIоу тигандболисткэхэм ялагъэхэр ащIуахыгъэх, Краснодар краим (пчъагъэр — 17:26) ыкIи Самарскэ хэкум (20:28) яллыкIохэр нахъ лъэшыгъэх. Ау яцэнэрэ ешIэгъум тикомандэ теклоныгъэр къыщыдихыгъ, Приморскэ краим 32:10-у къышIуихыгъ.

Адыгеим игандболисткэхэм джыри зэлукIэгъуитIу ялэщт, Москва ыкIи Волгоград хэкум яллыкIохэм адешIэщтых. Мы мафэхэм яхъулэу тикомандэ я 4-рэ чIыпIэм щыт.

Командэхэр зыдэщыт чIыпIэхэр ыкIи очко пчъагъэу рагъэкъугъэр:

1. Самарскэ хэкур-3 — 6.
2. «Академия гандбола-1» — 6.
3. Москва-1 — 3.
4. Адыгэ Республикэр — 2.
5. Спорт еджапIэу «Динамо» — 1.
6. Приморскэ краир — 0.

Урым-рим бэнэныр

Тыжъын медаль къыдихыгъ

Олимпийскэ резервым испорт еджапIэу Тэхьутэмыкьое районым щылэм иллыкIо урым-рим бэнэнымкIэ Урысыем ипервенствэу къалэу Омскэ щыкIуагъэм ятIонэрэ чIыпIэр къыщыдихыгъ. Зыныбжъ илээс 21-м шIомыкIыгъэхэр ащ хэлэжьагъэх.

Зэнэкъокъухэм Адыгеир зэрифэшъуашэу къащигъэлъэгъуагъ ыкIи тыжъын медаль къащыхыгъ тиспортсменэу Нэхэе Рэмэзан. Килограмм 77-м нэс къэзыщэчыхэрэм якуп ар щыбэнагъ. Турнирыр окIофэ республикэм иллыкIо зэ ныIэп къызэрэте-кIуагъэхэр. Финалым нахъ щылъэшыгъ Ростов хэкур къэзыгъэлъэгъорэ Магомед Ярбиловыр.

Зэхэзышагъэр ыкIи къыдэзы-гъэкIырэр:
АР-м лъэпкъ Юфхэм-кIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэ-гъухэм адыряIэ зэпхы-ныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жьугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр:
385000
къ. Мыекьуапэ,
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыIэр:
385000,
къ. Мыекьуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79

Редакцием авторхэм къаихьырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхъапэхэу зипчъагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахъ цIыкIунэу щытэп. Мы шапхъэ-хэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкIегъэкIоужьых.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр: УФ-м хэутын ЮфхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлъы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIоры-шIанI, зэраушыхъатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр АО-у «Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекьуапэ,
ур. Пионерскэр, 268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр 4178
Индексхэр П 4326 П 3816
Зак. 360

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахъэр Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахъэр Сыхъатыр 18.00

Редактор шъхъалэр МэщIэкъо С. А.

Редактор шъхъалэм игуадзэр Тэу З. Дз.

ПштэдэкIыжъ зыхьырэ секретарыр ЖакIэмыкьо А. З.